

V. J. Mrvík se ve své rozsáhlé práci o nižší šlechtě na Černokostecku pokusil osvětlit na vybraném nevelkém teritoriu problém, který dosud takto systematicky u nás nebyl studován, totiž způsob utváření, ekonomického zajištění i charakter kultury drobné šlechty v období raného novověku. Po stručné, nicméně výstižné obecné charakteristice nižší šlechty v Čechách, opřené o velmi dobrou znalost dosavadní literatury, sleduje v obsáhlé kapitole podrobně jednotlivé rody, resp. rodiny drobné šlechty na Černokostecku, zejména se zřetelem na jejich původ a pozemkový majetek, proměny tohoto majetku, kariéry jejich členů i další problémy. Tato kapitola přináší cenné poznatky, např. o urbanizaci drobné šlechty v raném novověku, která jako problém sice nebyla neznáma, avšak nikde nebyla tak systematicky sledována jako v Mrvíkově práci. Jistým problémem této kapitoly je její jakási mozaikovitost, která je dána především tím, že se autor nemohl opřít o takové bohatství pramenů, jaké máme pro velkou šlechtu, že měl v mnoha případech k dispozici jen torzovitá svědectví, jež se pokusil využít v maximální možné míře. Myslím, že této kapitole by prospělo určité proškrtání a zejména zdůraznění hlavních linií výkladu, možná i otištění některých separátních částí ve vlastivědných nebo genealogických časopisech a následně shrnutí jejich obsahu ve vlastní práci, která by tím získala sevřenější a systematictější podobu.

Kapitola o kultuře nižší šlechty byla limitována nedostatkem pramenů. Autor si vhodně vypomohl tím, že těch několik svědectví, která se nám k Černokostecku dochovala, zařadil do širšího kontextu zprostředkovaného literaturou, zvl. pracemi V. Bůžka, takže i tato kapitola znamená přínos pro dosavadní poznání. Ve čtvrté kapitole se autor soustředil na jeden rod, rod Trojanů z Bylan a Rossfeldu, který se významně uplatňoval v panských službách. Dílčí problémy, které řešil v předchozích kapitolách, zde podrobně zkoumá na příkladu jednoho vzorku, což mu umožňuje jít do ještě větší hloubky.

Pátá kapitola, věnovaná hospodářské situaci nižší šlechty na Černokostecku, je snad nejzajímavější a nejdůvtipnější. Autor si zde velmi dobře pomohl s torzovitostí dochovaného materiálu tím, že se pokusil o jakési modelování. Jeho odhady výnosu statků jsou poněkud odvážné, ale přinášejí velmi cenné poznatky o jevu, který dosud u nás téměř zkoumán nebyl. Měl bych tu jen jednu připomínku: Na s. 160 autor nestejný výnos (v absolutních hodnotách) jednotlivých panství Smiřických vysvětluje tím, že panství nebyla řízena jednotně, dokonce se to pokouší doložit korelačním koeficientem. Nebere ale vůbec v úvahu, že panství byla různé veliká, takže již z tohoto důvodu musela vykazovat různý výnos. Celý výklad na této a další stránce proto vůbec nedává smysl. Jinak by jistě stálo za úvahu srovnání s výnosem větších poddanských statků, tak jak se o ně pokusil J. Pekař na základě tzv. berounské zkoušky.

Šestá, závěrečná kapitola, je věnována komparaci s obecným vývojem v Čechách a zčásti i v jiných středoevropských zemích. Autor tu sleduje postupný zánik těchto statků, pauperizaci a urbanizaci jejich držitelů a jejich klientské vazby a přesvědčivě dokazuje, že vývoj v jednotlivých částech Čech vykazoval značné odlišnosti. Zde by snad bylo možno zdůraznit jeden fakt, totiž skutečnost, že autorem vymezený region se více méně kryje s panstvím Kostelec nad Černými lesy, což poněkud zjednodušuje lokální poměry, protože zkoumaná drobná šlechta se většinou pohybovala ve službách majitelů tohoto panství. V jiných oblastech, kde takovéto velké statky chyběly, byla ovšem situace poněkud jiná (např. Pošumaví), postavení nižší šlechty tu bylo „samostatnější“.

Celá práce je opřena o mimořádně důkladnou heuristiku, zasluhující úctu a obdiv. Prozrazuje velmi dobrou znalost odborné literatury, zejména domácí, ale zčásti i zahraniční. Soustředěné k nevelkému regionu umožňuje sledovat vybrané problémy do velké hloubky,

srovnání s jinými oblastmi pak omezuje možnost předčasných nebo jednostranných generalizací. Některé souvislosti ovšem mohly být přece jen vzaty v úvahu ve větší míře, než tomu v práci je. Mám tu na mysli například začlenění Černokostelecka do existujících tržních okruhů, známých velmi dobře díky J. Petráňovi, nebo kolísání ekonomické konjunktury v 16. - 18. století, projevující se zejména ve vývoji cen a mezd; obojí v konkrétních případech urychlovalo nebo naopak zpomalovalo proces koncentrace šlechtického majetku. V práci nenajdeme žádné závažnější věcné nebo formulační chyby, formulace jsou promyšlené, jen výjimečně se setkáme s drobným lapsem. Např. na s. 46 autor o Janu Chotouňském píše současně jako o poddaném a svobodníkovi, na s. 114 je ne zcela přesná formulace o postavení vesnických rychtářů (přehlíží rozdíl mezi jmenovanými vrchností a dědičnými). Existence Zlicka jako určité teritoriální jednotky je sporná (s.6). Na s. 173 u citátu chybí odkaz na pramen. Takovýchto přehmatů však není mnoho. Více září nedostatečná jazyková korektura. Velmi často se setkáváme se špatnou shodou podmětu s přísudkem a s nesprávnými předložkovými pády: s. 15 - *stavy přijali usnesení*, navíc v posledním odstavci zřejmě něco chybí, s. 16 - *rody se snažili* + v druhém odstavci nesprávný předložkový pád v citátu, s. 20 - *osobám zastupující císaře*, s. 23 - *tvořili jí* (ak.), s. 32 - *neznáme Bedřichovi rodiče*, s. 154 - *Smiřičtí předběhly dějiny*, s. 154 - *řízení všech panství jako jednotný celek*, s. 259 - *zahrnuje i šlechtici*, s. 272 - *rody dožívali*, s. 273 - *rodiny se sžili a rezignovali*. Setkáme se i s nepřesnou podobou místních jmen (s. 35 - Chřenovice u Č. Budějovic, Branyšov), s dosti libovolným psaním velkých písmen, zvl. u místních jmen (s. 36 - poněkud nestandardní citace A. Sedláčka v pozn. 150, s. 166 - Heřmanův městec, s. 174 - odsun Švédských vojsk, názvy panství). To vše jsou ale jen drobnosti, které nesnižují podstatným způsobem hodnotu práce jako celku, která je nesporně vysoká. Zvyšují ji i četné obrazové přílohy a dokonce i jmenný rejstřík, jehož zařazení v diplomní práci rozhodně nebývá běžné

Navrhuji hodnocení výborně.

V Praze 22. ledna 2009.

Prof. PhDr. Eduard Maur, CSc